

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ
REVIEWS AND ANNOTATIONS

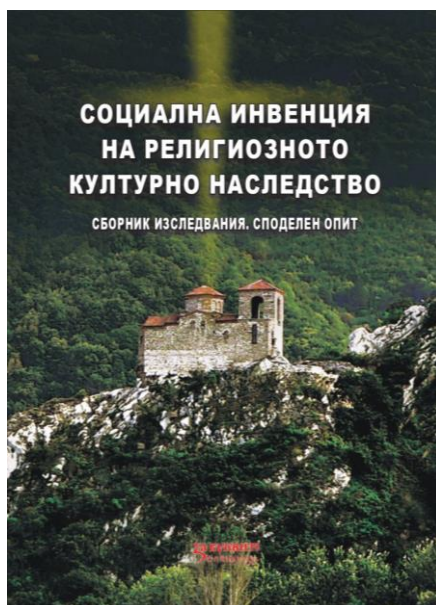
ЗА СБОРНИКА „СОЦИАЛНА ИНВЕНЦИЯ НА РЕЛИГИОЗНОТО
КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО“

Поли Муканова

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Сборникът „Социална инвенция на религиозното културно наследство“ (2021) е резултат на изследователската работа по проект „Създаване на модел на опазване, социализация и популяризиране на християнските паметници в България“ с ръководител проф. д-р Мария Николова, договор ДН 15/4 от 11.12.2017 г., който се реализира с подкрепата на Фонд „Научни изследвания“ при Министерството на образованието и науката на Република България.

Ключови думи: изследване; проект; религиозно културно наследство; социална инвенция; сборник

Корица на сборника

„Социална инвенция на религиозното културно наследство“

Споделеният опит на изследователи от няколко националности дава приносен резултат – сборник с изследвания, посветени на религиозното културно наследство. Колективът е обединен от проф. д-р Мария Николова, която освен съставител на сборника, заедно с Вяра Николова, е и ръководител и основна фигура при реализирането на проект по договор ДН 15/4 от 11.12.2017 г., подкрепен от Фонд „Научни изследвания“ при Министерството на образованието и науката на Република България.

Концептуалният център на проекта е свързан със създаването на модел за опазване, популяризиране и социализация на християнските православни паметници в България. Разширяването на изследователския ареал е продиктувано от участието на изследователи и културни дейци и от други точки на света – Руската федерация, Румъния и Казахстан. Именно споделеният опит на чуждестранните колеги по отношение на християнските православни паметници разширява проучването и го прави по-обзорно и с по-широка контекстуална рамка.

На картата на християнските религиозни паметници в сборника се представят църквите в някои от българските села в Одеска област, Украйна, от д-р Даниел Руменов с резултати от осъществени историко-етнографски експедиции от специалисти на Регионалния исторически музей – Шумен в периода 2009 – 2019 г. При теренното проучване са проведени интервюта, чрез които се дава актуална представа за състоянието на храмовете на територията на Одеска област и на българската диаспора по тези места с нейните съхранени традиции и културно-историческо наследство. Обогатяващо е представянето на дейността на бесарабския български духовник, учител, книжовник и свещеник Михаил Казанакли от Никола Караиванов – учител по история в Болградската гимназия „Г. С. Раковски“. В своята статия доц. Венцислав Велев представя програмата на ЮНЕСКО „Паметта на света“, като проследява в историческа перспектива нормативните актове, които регулират опазването на световното културно и природно наследство. В широк план са представени обединителните усилия на международната общност в лицето на ЮНЕСКО за разработването на стратегия за осигуряване на ефективна защита на световното документално наследство.

Важна статия е предложена от доц. д-р Нина Дебрюне, в която тя маркира етапите на социализация на културното наследство на базата на детайлно разглеждане на всички звена от опазването, съхранението и социализацията на културни ценности. Предложеният модел интегрира теоретичната парадигма с богатия експертен опит на изследователката. Интересна и от основно значение за разглеждането на проблематиката, свързана с религиозното наследство, е темата за поклонничеството като културен феномен, разгърната от проф. Евгений Сачев. В нея увлекателно

и осведомено са детайлизирани генезисът, проявленията и мястото на поклонничеството в екзистенциален аспект за човека, но и като основен символ на християнския живот, който устоява през вековете.

Емоционален поглед към религиозното културно наследство предлага доц. Евгения Ковачева с представянето на своята лична родова история – дейността на зографите Минови, възпитаници на Дебърската школа. Тяхно дело са иконите, стенописите и украсата на иконостаси в множество църкви на територията на днешна България. Авторката предлага в систематизиран вид всички църкви, чиито иконописци са дедите ѝ, както и родословно дърво, което показва значението на един възрожденски род, дал своята дан за запазването и предаването през поколенията на българското чрез обогатяване на християнската традиция с изографисване на храмове и в общностен план – с изразяване на тогавашната националноосвободителна идея.

Изключително ценна е статията на проф. Александър Циганенко, представяща едни от най-старите културни центрове в някои от градовете във Владимировска област, намиращи се в Централна Русия. Разглеждането на знакови за културното наследство в областта църкви, манастири, библиотеки и музеи очертава традициите на книжовно-документалното наследство с формирането на различните книжовни колекции. Свързващо звено в разказа за връзката на руските културни традиции с нашето минало е изследването на Стефка Георгиева, която разглежда образната основа на устойчивите словосъчетания в българския и руския език. Наталия Ковалевска представя православно книгоиздаване за деца в Република Беларус – неговото съвременно състояние, със съдържателен и типологичен анализ на православните издания за деца. Авторката акцентира и върху ролята на Белоруската православна църква с нейния многовековен опит за съхранението на духовните, културните и историческите традиции, които да служат за ориентир в нравственото възпитание на поколенията.

Владимир Куликович разглежда религиозната лексика в структурата на правописните правила на съвременния белоруски език, които свидетелстват за поликонфесионалния характер на белоруската култура през XX век. Румънските изследователи Людмила Беженару и Юлиан Мога анализират „византийските валенции“ и по-конкретно ролята на империята при определянето на културния профил и модел на православния свят. Статия, свързана с библейската тематика, разглежда песента на Моисей, публикувана в изданията на Франциск Скорина. Авторът д-р Андрей Акушевич прави сравнение на съответстващите си фрагменти и анализира редакторската стратегия при подготовката на библейския текст. С подобна насоченост е и проучването на Людмила Беженару и Кадиша Нургали, които разглеждат библейските реминисценции в литературата. Доц. д-р

Светлана Герасимова анализира произведение от периода на класическата руска литература – епохалния роман на Ф. М. Достоевски „Братя Карамазови“. Акцентът е поставен върху семиотичното единство на поетиката и темата за духовната цялост на личността, чиято съдба се определя от Евангелието.

В обособен раздел „Млади изследователи на културното наследство“ Василка Караиванова в съавторство с утвърдения историк Никола Караиванов представят катедралата „Свето Преображение Господне“ в Болград, Украйна, с нейната история, развойни процеси и като важен притегателен културен център редом с болградската гимназия „Св. св. Кирил и Методий“ – както за българските преселници през Възраждането, така и за поколения българи.

Д-р Росица Манова разглежда важни аспекти от съхранението и опазването на културното наследство, а именно тези, свързани с неговата реставрация, консервация и социализация. Обект на проучването е иконата „Христос Вседържител“ от VII век, като са представени етапите на нейната консервация и реставрация. Освен своята експертиза, показваща научни познания в конкретни тематика с прилагане на различни методи за изследване, анализиране и синтезиране, авторката предоставя ценни наблюдения с приложен характер за опазването на културните обекти с непреходна стойност.

Следващият етап, свързан с опазването на религиозното културно наследство, е насочен към неговото онлайн експониране и популяризиране посредством дигиталната среда. Примерите, които предоставя и анализира Илиана Вакрилова, са базирани на проучвания на 91 църкви на територията на Столична община. Целта е да се покажат достъпът до е-ресурси и степента на употребата на различни дигитални средства за популяризирането на религиозното културно наследство. Освен това е направен опит за определяне на мястото на избраната целева група от храмове при сравнение с други такива на национално и световно ниво по посочените критерии и съгласно достъпната информация. Направено е обобщение на цялата получена информация с представени изводи, посочени проблемни области и евентуални решения и посоки на развитие на социализацията на религиозното културно наследство.

Смислово свързани са статиите на свещеник д-р Иван Марински с представяне на историята и тълкуване на ритуала на вцърковяването на дете и използването му в съвременната литургична практика, както и проучването на д-р Светла Шапкалова, представящо възникващите предизвикателства при възпитанието на децата в съвременното християнско семейство. Авторката прави важни изводи, подкрепени с

препоръки за преодоляване на част от кризисните ситуации при изграждането на добродетели в семейството и обществото.

Д-р Соня Спасова разглежда системата за социализация на културното наследство като фактор за опазване на религиозните културно-исторически ценности. Важни в този процес са институциите и гражданското общество като потребител на културни блага – с отговорност за опазването и социализацията чрез организации, граждански сдружения и съюзи, НПО, развиващи дейности в сферата на културата и изкуството.

В своето изследване адвокат Георги Георгиев излага проблемите на социализацията на останки от манастир в местността Боров дол. През 2012 г. авторът открива точното местонахождение на манастира скит близо 86 години след експедицията на митрополит Методий Кусев. Освен историческата ретроспекция, са представени насоки за социализирането на този религиозен паметник. Според местните предания останките от този православен храм са от времето на Покръстването на българите при управлението на цар Борис I.

Неизменна част от културното наследство са библиотеките в православните храмове, които представя Веселина Георгиева. Съхраненото благодарение на манастирските библиотеки книжовно наследство показва духовното израстване на българите в периоди на исторически изпитания.

Актуален и важен е предложението от докторант Симеон Маринов текст, който разглежда ролята на Българската православна църква за социалната реализация на младите хора със зависимости. Авторът проследява дейността на БПЦ в опита ѝ за интеграция на малолетните и непълнолетните лица, извършители на противообществени прояви, в социума и активното гражданско общество чрез формирането на ценностен критерий и насърчаващи примери.

Друг млад изследовател, Цветослав Кацаров, описва основните характеристики на религиозния туризъм с неговите актуални насоки и тенденции за устойчиво развитие. Той разглежда важен аспект от проблема за опазването, съхранението и защитата на православното културно наследство в контекста на националната сигурност. Докторантът очертава основните направления по отношение на регулацията на религиозните културни ценности и тяхната социализация.

Участието на млади и утвърдени учени е продуктивно за споделянето и обогатяването на изследователския опит, но е и едно оптимистично начало и дава заявка за продължаване на темата в бъдещи проучвания.

С цел популяризирането на резултатите от изследователската дейност върху християнските православни паметници и достигането им до широка аудитория, настоящият сборник е публикуван както в книжен, така и в електронен формат. Международната общност от заинтересовани е

привлечена и посредством триезичното представяне с въвеждаща част, анотации на всяка от статиите и рецензия за изданието, изготвена от проф. д-р Желязко Стоянов. В съвременната дигитална епоха е важно да се отбележат и множеството фотографии с отлично качество, които съпътстват материалите и обогатяват представите ни за актуалното състояние на православните паметници.

Сборникът „Социална инвенция на религиозното културно наследство“ е приносен и с хоризонтите, които отваря пред изследователи, широк кръг от заинтересовани и институции, чийто ценностен хоризонт е свързан с опазването на религиозното културно наследство на България.

ЛИТЕРАТУРА

Николова, М., В. Николова (съст.). (2021). *Социална инвенция на религиозното културно наследство. Сборник изследвания. Споделен опит*. София: За буквите – О писменехъ. 399 с. ISBN 978-619-185-471-4 (e-book); ISBN 978-619-185-470-7.

REFERENCES

Nikolova, M., V. Nikolova (sast.). (2021). *Sotsialna inventsia na religioznoto kulturno nasledstvo. Sbornik izsledvania. Spodelen opit*. Sofia: Za bukвите – O pismenehy. 399 s. ISBN 978-619-185-471-4 (e-book); ISBN 978-619-185-470-7.

FOR THE COLLECTION “SOCIAL INVENTION OF RELIGIOUS CULTURAL HERITAGE”

Abstract: *The collection “Social Invention of Religious Cultural Heritage. A proceedings of research. Shared experience” (2021) is the result of research under the project “Creating a model of protection, socialization and promotion of Christian Orthodox monuments in Bulgaria” with project manager Prof. Maria Nikolova, PhD, contract DN 15/4 of 11.12.2017, which is implemented with the support of the Bulgarian National Science Fund at the Ministry of Education and Science of the Republic of Bulgaria.*

Keywords: *research; project; religious cultural heritage; social invention; proceedings*

Assist. Prof. Polly Mukanova, PhD
Department of Library and Information Sciences and Knowledge Management
University of Library Studies and Information Technologies
119, Tsarigradsko shose Blvd.
1784 Sofia, Bulgaria
E-mail: p.mukanova@unibit.bg